Oprawiono w r. 1942.

LATOPISMO,

czyli chronologia Xiążąt i Królów Polskich.

. . . . antiquam exquirite matrem.

Virg. Aeneid. l. III

Wstęp.

Słowiańskie Muzy! jeśli byli wam życzliwi
Niegdyś Polscy Królowie, i sprzyjali żywi,
Sprzyjaycie im po zgonie, i na nich pomnijcie,
Daycie im drugie dłuższe w potomności życie.
Niech co większe odemnie wzięli wasze dary,
Opiewaią ich czyny wdzięcznemi cytary:
Mnie, co szczupła łaska waszych cząstka udzielona,
Niech się godzi choć same wspomnieć ich Imiona:
Niech ich nad stratą Kraju wzdychające cienie,
Pocieszy, jeśli może to czułe wspomnienie.
Tyzaś i Królów twoich Polaku i sławney
Dopytuy się Oyczyzny twojey Matki dawney.

Podział Latopisma na Epoki.	Początek Epok.	Koniec Epok.
Cztery sławne Epoki liczą polskie dzieje		
Piątey nam Alexander uczynił nadzieję.		
Z nim jeśli wszystkich Xiążąt i Królów rachuję,		
Pięćdziesiąt trzech ich w Polszcze od Lecha panuje. —		
Co polskie zakładali i rządzili miasta,	Epoka I od r. 550	do r. 840.
Xiążąt jest jedenaście od Lecha do Piasta.		
Dwudziestu czterech Panów ród nam Piasta daje,	Epoka II od r. 840	do r. 1382.
Pod któremi pomknęły granic polskie kraje.		
Siedmiu Królów wydało, twe, Jagiełło plemię,	Epoka III od r. 1382.	do r. 1572
Coś nam polskie połączył i litewskie ziemie.		
Po nich Polak, co męstwem i rozumem słynął,	Epoka IV od r. 1572.	do r. 1796.
Poty Króle obierał, aż póki nie zginął.		
Pierwszy Henryk obrany, tron i Polskie rzucił,		
Lecz nam po nim Batory dawną sławę wrócił;		
Po którym z domu Waza trzech widzę na tronie,		
Dwoch Polaków, dwóch Sasów, po tych wreście zgonie,		
Król Polak więcey z nauk niż z oręża słynie;		
Pod czego panowaniem smutnie Polska ginie. —		

Początek panowania.	Lata panowan.

Epoka I. w szczególności

Xiążęta Polscy od czasów Lecha aż do Piastów.

1. Lech pierwszy, jeśli prawda, Polakom panował,
I gdzie orzeł zwił gniazdo, tam Gniezno zbudował, r. 550.

2. Po nim Wizimierz Gdańska założyciel włada,

3. Po tych wziąwszy rząd Krakus wybudował Kraków.
Nową na miejscu Gniezna stolicę Polaków; r. 700.

4. Zły syn po dobrym Ojcu Lech drugi panuje,

5. Lepsza Wanda od Lecha, co wolała zginąć
Niż łamiąc śluby Bogom cudzoziemką słynąć,
Ta i Bogom swym wierna, i Polakom miła,
Cnotę swą, w nurt skoczywszy, na dnie Wisły skryła;

6. Po niej gromi Przemysław przemysłem Morawy,
Budując Przemyśl stawi dla się pomnik sławy.

7. Po nim idzie trzech Leszków; pierwszy zdradą dostał
Rządów kraju, lecz za nią wnet skazanym został.

8. Drugi mniej znaną Królom pokorą iest sławny,
pomniąc na stan dawny
Prosty ubiór zatrzymał, dzieląc między syny
Trzeci Państwo osłabił
9. Polskim ludem osiadłe, szerokie krainy.

10. Po trzech Leszkach dwóch wreszcie Popielów panuje r. 830.

11. Z nich drugi Stryjów swoich w pośród uczty truje.
Tak mówią nam przodkowie, ale ich powieści
Między dzieje niepewne dzisiay Polak mieści.

Lata panowań.

Epoka II.ª

Xiążęta i Królowie Polscy z rodu Piasta.

	Początek Panowania	Koniec Panowan.
1. Piast cnotliwy i mądry mieszkaniec Kruszwicy,		
Uszczęśliwiał kraj siedząc na Polskiey stolicy:	r. 842.	
2. Toż syn iego Ziemowit gromił cudzoziemców	r. 860.	Panował lat 31.
Prusów, Węgrów, Pomorzan, Kaszubów, i Niemców.		
3. Leszek czwarty dał wytchnąć Polakom po boju,	r. 892.	— 29.
4. Toż Syn iego Ziemomysł panował w pokoju,	922.	— 40.
Tu się kończy wiek w polsce ciemności pogańskiey,		
5. Mieczysław nas nauczył wiary chrześciańskiey,	r 963	— 29.
Znią pierwszy w kraju błysnął nauk promień drogi,		
I Polak został wyższym nad swe dawne Bogi.		
Wkrótce po Mieczysławie panują Królowie,		
Wszakże nie długo naród Królami je zowie.		
Pierwsi Królowie Polscy.		
6. Bolesław Chrobry zwalczył kraje nieprzyjazne	r. 992	— 34.
Na granicach pomkniętych słupy bił żelazne,		
Mieczem pisał na bramach Kijowskich zwycięstwa,		
I Czech i Sas i Prus był świadkiem iego męstwa.		
7. Lecz gnuśny Syn Mieczysław kraje te postradał,	r. 1026	— 8.
Co je sławnym swym szczerbcem Ociec był zawładał.		
8. Kazimierz Mnich z klasztornych cieniów wywiedziony,		
wydał wrogom Chrobrego potracone plony.	r. 1040.	— 18.
9. Bolesław śmiały równy tobie, Chrobry, w boju	r 1058.	— 23.
I on też zwiedził Kijów; lecz gnuśniał w pokoju,		
A zabiwszy świętego Męża Stanisława,		
Do tytułów Królewskich utracił nam prawa.		

Xiążęta.

	Początek Panowania	Koniec Panowania
10. Władysław Herman Polszcze mało blasku przydał,	r. 1081.	— 21.
Lecz nam Syna za siebie sławniejszego wydał.		
11. Znów Chrobry w Krzywoustym Bolesławie ożył,	r. 1102.	— 38.
Niemiec chciał go poniżyć, on go upokorzył;		
Mąż wielki, błądzi jednak, dzieląc synom kraje,		
Czem do niezgód i wojen braciom powód daje. —		
Synowie Bolesława Krzywoustego.		
12. Władysław syn najstarszy z Państwa wygnał braci,	r. 1140.	— 7.
Bóg cudzej krzywdy niechce, wnet sam wszystko traci.		
13. Bolesław Kędzierzawy od Niemców znaglony;	r. 1147.	— 26.
Musiał także wydarte zwrócić bratu plony;		
14. Musi bieżeć do Niemiec i Mieczysław stary,	r. 1174	po dwakroć panował w przód lat 3 potem 1.
Gdy gnębi lud, a Braciom niechce chować wiary:		
A ten co nic w udziale od Ojca nie dostał,		
15. Kazimierz sprawiedliwy Panem Polski został,	r. 1177.	— 17.
Przyjąwszy wprzód ze łzami szczupłe brata Państwo,		
Który zdradą legł w Prusiech wojując Pogaństwo.		
Ciąg dalszy Xiążąt.		
16. Leszek biały, choć z prawem do tronu się rodził	r. 1194.	— 26.
Trzykroć na tron wstępował, trzykroć z niego zchodził,		
Przykład rzadkiej przyjaźni, i tron swój i kraje,	r. 1202.	— 6.
17. Władysław laskonogi Leszkowi oddaie.		
18. Wróciwszy na tron z Węgier Bolesław wstydliwy	r. 1227.	— 52.
Zniósł Jadzwingów Polakom naród nieżyczliwy.		
Lecz rojem z Mestydy wysypane ordy,		
Paliły ogniem Polskę, niosły mieczem mordy.		

	Początek panowania	Koniec panowania
Wtenczas święta Królowa ludziom, Niebu miła,		
Skarby polskie w Wieliczce i Bochni odkryła.		
19. Leszek czarny następcy tronu nie zostawił,	r. 1279.	— 10
Czem więcey w Kraju nieszczęść, niż Tatarzyn sprawił:		
Różne się wnet Xiążęta o tron ubiegały,		
Mazowiecki, Wrocławski i Łokietek mały.		
Królowie.		
20. Chcąc zgody, Przemysława Królem Rzym mianuje;	r. 1295.	miesięcy 7.
Lecz ten zdradą zabity nie długo panuje.		
21. Łokietek mały wzrostem, w boju znamienity,	r. 1296.	wprzód lat 4. potem lat. 27.
Rozpustą prędko traci, mestwem kray nabyty.		
A gdy się tuła smutny po Węgrzech i Rzymie,		
22. Nasz i czeski Król Wacław wsławił swoje Imie:	r. 1300.	— 5.
Po jego zgonie w Polszcze Łokietek się zjawił,		
Siadł na tronie, i dawney sławy swey poprawił.		
23. Toż Kazimierz w pokoju z nikim nie zrównany,	r. 1333.	— 37.
Syn Łokietka małego słusznie Wielkim zwany;		
Dał dostatki krajowi, nauki i Prawa,		
Za co go w Polszcze będzie wiecznie głosić sława.		
24. Wiele nam Ludwik Węgrzyn rządem swym zaszkodził,	r. 1370.	— 12.
Ale dając Jadwigę, szkody nam nadgrodził,		
Tę sobie poślubioną, gdy Jagiełło bierze,		
Wieczne z Polską i Litwą zawarte przymierze.		
Skłonił Litwini swe serce, nie skłoniwszy broni,		
Orzeł Polski spokoynie usiadł przy Pogoni. —		

Początek panowania | Koniec panowania

Epoka III.

Królowie Polscy z rodu Jagiełły.

1. Jagiełło wiarę świętą wprowadził do Litwy, r. 1386. – 48.
Bił Krzyżaków, a Witołd dopomagał bitwy,
Witołd co Ruś po Wołgę orężem zhołdował;
Chociaż nie tak szczęśliwie z Tatary wojował,
Wtenczas czarny Zawisza, w czarne strojny zbroje,
Stawał w szyku i w krwawe chciwie leciał boje;
I wolał wreszcie zginąć, niżli plac zostawić,
A siebie świetniej zgonem, niż zwycięstwem wsławić.

2. Władysław, Syn Jagiełły, krótko potém słynie, r. 1434. – 10.
W Polsce w Węgrzech panuje, a pod Warną ginie.

3. Kazimierz zbił Krzyżaków, lecz od Tatarzyna,
Wiele ucierpiał kraj Polski, wiele od Rusina;
Za niego nasz Kopernik na świat się ukazał,
Co pierwszy stanąć słońcu, ziemi biedz rozkazał.

Synowie Kazimierza.

Jeden syn Kazimierza w ołtarzu jest czczony,
Drugi dostał Węgierskiéy i czeskiey Korony r. 1492 – 9.

4. Trzeci Albrecht gdy w Polsce po ojcu panuje,
Tatarzyn i Wołoszyn kraje mu plondruje;

5. Czwarty syn Alexander tak dobra szafował, r. 1501. – 5.
Że prawie całą Polskę z Litwą rozdarował.

6. Piąty syn jego Zygmunt ze czcią był na tronie, r. 1506. – 42.
Że zbyt słuchał Niemców, zbyt zaufał Bonie.
Za niego Polak straszny był Moskiewskim Carom,
Gliński w Moskwie za zdradę uległ srogim karom.
Jego wiek nam Tarnowskich i Ostrogskich wydał,
Blask też nauk zaszczytu rządom jego przydał. —

Początek panowania | Koniec panowania

Ostatni Król z rodu Jagiełły — r. 1548. — 24.

7. Ostatni z Jagiellonów Zygmunt August potym
Obdarzył Muzy Polskie wiekiem nauk złotym.
Mniéj on na wojnie z Moskwą, niż się Ojciec wsławił,
Lecz ściśléj z Polską Litwę złączoną zostawił.
Oby z niego potomka dał był los życzliwy!
Co siłę Sarmackiego Olbrzyma okrzepował,
I pozno dla ojczyzny mogiłę gotował.

Epoka IV.

Królowie Polscy z obcych i ojczystych familii na tron wybrani.

1. Z obcych krajów, od brzegów dalekiéj sekwany,
Świetném polskiém poselstwem, do tronu wezwany,
Uszedł od nas kryjomo Henryk niestateczny, — r. 1574. miesięcy 5.
Stąd płochości swéj w Polsce zostawiwszy wieczny.
2. Po nim Stefan Batory Gdańska bunt poskromił, — r. 1576. lat. 10.
Harde Cary Moskiewskie i ich wojska gromił.
Wtenczas nasz Jan Zamoyski przed światem się wsławia,
Co go Polak na czele sławnych mężów stawia.
Słynęło też z nim wielu dzielnością i cnotą,
Słynął Skarga uczony swą wymową złotą:
I co się w Czarnoleśia ustroniach ukrywał,
Wieszczek polski ostatnich pieśni swych dogrywał. +

Królowie z rodu Waza.

3. Wolał potém mieć Polak Zygmunta za Pana, — r. 1587. — 46.
Niż z Niemiec nasłanego Maxymiliana;
On Moskwę, on pokonał Turka pod Chocimem,
On o wiarę zwaśnioną pogodził Ruś z Rzymem.
Za niego żył Żółkiewski, za którym podbite,
Szły Cary z Moskwy, niosąc oczy w ziemię wryte.

+ Jan Kochanowski.

Początek Panowania | Koniec Panowania

Żył Chodkiewicz, Litewskim to był Marsem zwany,
I przy zgonie zadawał Turkom ciężkie rany;
Ten wziętą Lubomirski z rąk iego buławę,
Korzył dumę Osmana, i pisał mu prawo.
Za niego grał na lirze Sarbiewski sławny
A Rzym mniemał, że z grobu wstał Horacy dawny.
4. Władysław syn Zygmunta usiadłszy na tronie, r. 1632. — 16.
Troistym sławy wieńcem ozdobił swe skronie;
Moskwę dumną pokonał, i Turka zatrwożył,
5. Brat iego Jan Kazimierz tak smutnie panował,
Że od zguby ostatniéy ledwie Kray ratował;
Lecz tobie raczéy służy Czarniecki ta chwała
Bo gdy wsztuki rozdarta była Polska cała,
Tyś, równy piorunowi, wyganiał z Oyczyzny,
Tłum Szwedów, Siedmogrodzian, Moskwy, Kozaczyzny.
Iwam też winien Polak czułe swe wspomnienie,
Potockich, Wiśniowieckich, Koniecpolskich cienie!
Co mężny dając odpór, strasznéy wrogów sile
Nie dali ledz ginącey Oyczyznie w mogile.

Królowie z Familii Polskich

6. Michała Korybuta, gdyby dłużéy pożył, r. 1669. — 5.
Możeby zniechęcony z tronu naród złożył.
Umarł w dzień, gdy z Turkami boje tocząc krwawe,
7. Pod Chocimem Sobieski wieczną odniósł sławę: r. 1674. — 22.
Na iego skronie, laurem Marsa uwieńczone,
Włożył naród z radością Królow swych Koronę,
On zaś orły polskiemi i Wiedeń zasłonił,
I ztrwożoną Europę od zguby ochronił.

Królowie z familii Książąt Saskich i Stanisław ostatni

8. August drugi na polskie królestwo obrany, r. 1697 — 8
Oddał ię Leszczyńskiemu od Szwedów wygnany;

Lecz w krótce tron odzyskał, ani też był chciwy,
Tych godności królewskich, Leszczyński cnotliwy;
9. Za Augusta trzeciego Polak był spokojny; r. 1734. — 29.
10. Mąż przyjaciel Stanisław po nim tocząc wojny r. 1765 — 30.
Patrzał jako trzy razy Polskę rozbierano
I troistym Imieniem Polaków nazwano:
Ów Rusiem, ów Prusakiem, ów był nazwan Niemcem,
I na własnéy swéy ziemi został cudzoziemcem.
Tyle tylko waleczny Kościuszko dokazał,
Że zginąc Polak, sławy gnuśnością nie zmazał:
A polskie legiony, przez tysiączne blizny,
Szły nowéy się dorabiać po świecie Oyczyzny.
Ziszczone ich są żądze: z grobu Polska wstaje,
Szlachetny Alexander prawa jéy nadaje.

Oby! wiecznie kwitnęło szczęście jéy i chwała,
Oby! dłużéy niż pierwsza, druga Polska stała!
Oby! w niéy nie powstały zdrady i niezgody!
Któremi rychło giną największe narody.
Niech uprzeymość i miłość Polskie serca spoją,
Któremi i najsłabsze mocno Państwa stoją;
Niech Polak lepiéy Boga i cnotę szanuje,
Co mocarzów i Mocarstwo losami szafuje:
Za czem w Polszcze zakwitną dobre obyczaie,
Bez których ni są mocne, ni są świetne kraje.